

fer heilt úr spónalagnum, tí tað er ikki til at skilja, at superveldið USA so systematiskt fer í holt við at knúsa hetta litla landið í Asiu sundur og saman – í stumpar og stykkir. Allur tramansskapur – uttan kjarnorka – verður brúktur, napalmeitrið avskeplar tey skeivoygdu, og andstygdin er tiltakandi, eisini millum føroysku ungmennini í Keyppmannahavn og seinri í Føroyum. Heimurin gerst alt meira tvíbýttur, svart/hvítur, og stórveldini skáka hvørt annað tvørturum Jarntjaldið við eini vaksandi rúgvu av avanseraðum hernaðarísinkrammi. Kapitalistiska skipanin ræður vestanfyri og eitt slag av statskapitalismu eystanfyri, – hendan seinra hefur annars lítið við marxismu at gera. Upp úr hesum øllum vellir hin nýggi musikkurin. Beatles, Rolling Stones og Bob Dylan. Torvroykurin stendur í nasarnar, og seinri brestur ungdomsuppreisturin á í Fraklandi, hóast Charles de Gaulle í nýggjársroðuni gamlaárskvöld í 67 segði, at so langt sum hann sá fram í tíðina, var ongin ófriður at hóma nakrar staðir.

Nakað út á várið kemur tó eldur í, táíð Cohn-Bendit og fylgisneytar hansara byrja byltingina á Universitetinum í Nanterre. Skjótt stendur eisini háborgin Sorbonne í ljósum loga, og hetta rákið fer sum ein grasvallabrandur um allan vesturheimin. Hetta er uppgerðin við hýggjuskotnar skipanir, autoriteturin skal missa valdið, og Rudi Dutschke tosar um marchin, sum nú skal fara ígjøgnum stovugongirnar á almennu institutið.

Fólk taka støðu. Ongin sleppur undan at taka støðu í hesum svart/hvíta heimi. Í Føroyum liggur harumframt ein annar latentur trupulleiki og úlmar stútt og støugt, tað er spurningurin um loysing ella samband. Burturúr hesum øllum grør hetta rákið, sum Páll Holm Johannesen hevur givið okkum eina briefing um – eina rímliga triviala flís av – í bókini um víðgongda vinstravongin í Føroyum 1962-1990.

Hóast konseptið undir bókini kundi verið eitt annað, meira greinandi enn beskrivandi, so kemur høvundurin sær framat at kalla hvørjum króki í føroysku marxistisku kringekjuni. Talið á fraktiónum er vaksandi, sum árin ganga, her er næstan ongin savning um nakað sum helst, og søgur, sum eg havi hoyrt á fyrstu parkett, siga frá meiri at kalla láturligum savningarroyndum, har vaksnið menn hava spolað runt í Havnini í bivreið, við bindi fyri eygunum, soleiðis at teir ikki skuldu vita hvør ið lokaliteturin var, har teir vóru endaðir og ráðini skuldu leggjast um bylting og broyting.

Teir avnokta mestsum borgarligu parlamentarismuna, sum helst er mik-ið verri fenomen í Føroyum enn aðrar staðir, tí soleiðis sum viðurskiftini nú eru vorðin, verður Løgtingið ikki annað enn ein slags pedellur hjá donsku maktini í Føroyum. Tí skilji eg avgerðina hjá DP, um ikki at stilla upp aftur fyri Tjóðveldisflokkinn í 58. Hann radikaliserast við árunum, men situr ógviliga einsamallur við Roðanum og filosoferar um, hvussu rósureytt alt kundi verið, um samfelagsskipanin

var samanskrúvað øðrvísi – á annan hátt eftir marxistiskum meginreglum. Trupulleikin er bara, at onnur, so mong onnur, vilja fremja tann nýggja tilstandin á heilt annan hátt, hóast terminologiin er marxistisk – kommunistisk.

Framamenninir tykjast blikna við árunum, sosialdemokratiserast, og teir flestu enda sum undirbrotligir samrikjamenn í Javnaðarflokkinum, hóast sjálvstýri og sosialisma var uppruna endamálið. Komm Ú'arnir tykjast onkursvegna at brúka felagsskapin sum dagdvølu í studentikosari øði, tað er lítið meira enn, at teir hava stigið fótin á land aftur í Føroyum, so sita teir á topppostum í Sjóðvarpi, í peningastovnum, í íverksetarahúsum, í Norðurlandaráðnum, á Umhvørvisstovuni, á Almennastovuni, á Heilsufrøðiligu Starvsstovuni og sogar á Løgtingi. Mesti komikkurin stendur tó og guvar upp frá Socialistiska Loysingarflokkinum. Fáar dagar fyri, at Danny skuldi verja ætlanir floksins í sjónvarpinum, legði eitt ferðamannaskip frá bryggju í Tirana. Ávegis út í Adriatarahavið hingu fólk í vantrum, uttan á hvalabakinum, niður frá hekkuni og onkur hekk og spraklaði uppi á kókandi heita skorsteininum, bara fyri onkursvegna at sleppa burtur úr hesum jarðiska helvitinum, sum oddviti teirra, Enver Hoxha, hevði reitt ból fyri hjá sínum undirsáttum. Táíð seyrvingurin helt fyri við Dagmar, at Føroyar skuldu skipast eftir albanskum leisti, um flokkur hansara fekk makt sum hann hevði akt, tá bleiv gálgaskemtið so graverandi, at ongin longur kundi taka hesa fraktiónina fyri fult.

Tann mest makabra fraktiónin, sambært bókini, er tó Oyggjaframi (m-l), sum helt til úti á Reyni. Í Fólkabúðini. Helst uppkallað eftir fólkakommuninum í slaraffenlandinum Kina. Har var ein bókahandil, sum vit onkuntíð vitjaðu. Minnist at ein bringumynd stóð og slotaði oman ímóti Tinganesi í tí eina vindeyganum. Kinesiski bóndasonurin. Einaferð, í fullveldisins fagra blóma, koma vit triggir Høgna, Finnbogi og eg gangandi niðaneftir frá einum fundi í stjórna-skrivstovnum á Tinghelluni. Orðaði við Finnboga um teir góðu gomlu dagarnar, og hann var sjálvandi meinkunnugur við hesi stræti, hann sat jú í landsstýrinum, táíð marx-leninistarnir høvdu sína stórheitstíð í sjeyti-árunum. Hann spískaði seg rættiliga, táíð hann so sarkastiskt segði, mest fyri at arga Høgna, at: »Táíð mann legði leiðina hendan vegin í gomlum døgum, tá sá mann í fjesið á Mao Tse-Tung, tað er vorðið meira heimligt í okkara tíð, nú Kjartan Hoydal hevur loyst hann av ímillum sprossarnar!«

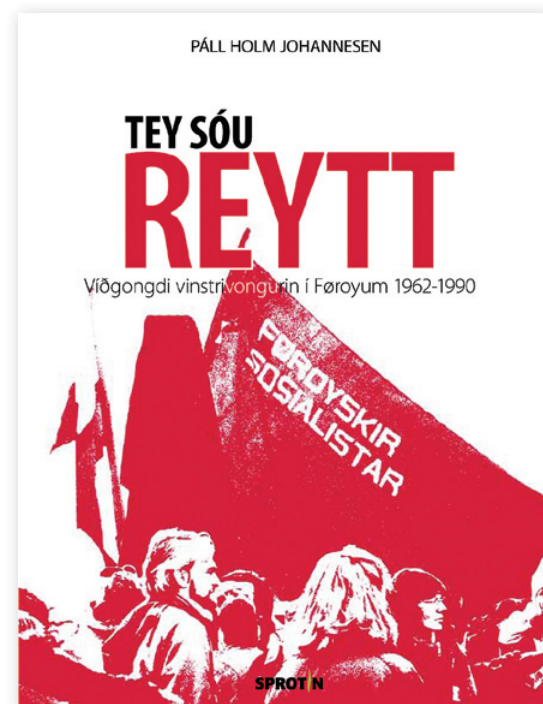
Sambært Pállini var tað her, at menn í djúpasta álvara tosaðu um at fremja vápnaða bylting í Føroyum. Her húsadist ein politisk frímúraralosja við strongum aga. Ongin varð fluttur út á avrættingarpelotongina, men makkadist tú ikki rætt, hugsadist tú ikki sum politibureau'ið, kjarnin, var eksklusiónin vís. Jósup Stalin var fyrimyndin par excellence, ongin rakk honum til kníggja, og so var hann ein so avbera stórur teoretikari eisini.

Hansara greining av dialektiskari materialismu bar av øllum. Hann hevði eisini definerað leninismunnar absolutta grundarlag. Men Mao, Pól Pot og Hoxha kundu eisini brúkast. Hetta vóru menn sum vildu nakað, teir høvdu lagt ein massivan lögrelgving kring um sítt egna fólk, kannaðu alt úr høvdi í reyv, bara fyri at landsmenn teirra kundu stórtíðast undir teirra vælgerð og fjálgu hondum. Øll onnur litbrigdi í marxistiska ælaboganum vóru óbrúkilig. Tito, Fidel, Enrico Berlinguer og aðrir eurokommunistar vóru revisionistar og renegatar. Írásað til søgunnar øskudunga. Sambært Pállini vóru hesir nationalu apologetarnir hjá Mao á byltingarlegu í Oslofjørðinum, fyrirreikingin til eina føroyska guerilla var farin av bakkastokki, men ólukkutíð duttu teir úti í flogfarinum, nervarnir av loftturbulensinum spældu teimum eitt puss, og føroysku fjøllini hava staðið politiskt/kollveltingarliga spillnakin síðani. Nú alt verður lagt á blik um hesar ætlanir, hevði tað kanska verið eitt hugskot, at onkur teirra opinberaði fyri okkum, hvussu guerillan í heila tikið var lögð til rættis, og hvussu samfelagið annars skuldi skipast, eftir at ein partur av fólkinum var fyrirbeindur ávegis inn í kommunistiska paradisið.

Bókin er áhugaverdur lesnaður. Hon er væl skrivað og lætt at lesa. Havi bara sæð eina kladdu, tí vóni eg, at alt ov mongu stavivillurnar eru rættaðar í einum seinasta rættlestri. Sum sagt, hongur hon tó í so nógv í leysum lofti, tí hon verður ikki sett í ein veruligan søguligan kontekst, – samanhag. Tað fer onkur annar kanska at gera, nú rámaterialið fyriliggur dokumentarískt. Tá tað hendir hevði rættast verið, at vit samstundis fingi eina psykologiska meting av hesum merkiliga tíðarskeiði og hvørjar orsøkirnar eru til, at menn í ávísan mun fara at ganga í politiskum ørviti og grópa í kirkjugarðsmoldini hjá Stalini.

Sum so fingi hesar marxistisku sektirnar onga politiska ávirkan á føroyska samfelagið. Magnus Dam Jacobsen var helst á nógv rættari leið, enn hann sjálvur visti, táíð hann í 1976 skrivaði orðini, ið standa sum preludeium til hetta hugleiðandi ummæli. Onkur ávirkan er sjálvandi transformerað út í flokkarnar á tingi, treyðugt so, nakrir av samkomulimumum hava sitið og onkur situr á Føroya Løgtingi, sum berarar av eini postkolonialari borgarligari parlamentarismu. Restin mundi bara vera dagdvøla og líka so hysteriskt samkomulív, sum í teimum villastu kristnu sektunum.

Eitt kom tó burturúr hesum øllum. Eitt ríkt mentanarlív. Í so máta hava m.a. teir, sum Rói Patursson rópti fyri uttargarðsmarxistarnir, ikki livað til fánýtis. At kalla allur skapandi og progressivur vøxtur í føroyskum mentanarlívið er kominn úr politiska umhvørvinum vinstur megin miðjuna. Hin síðan er ísaköld og hjartaleys, Mammon er Guð og Guð er Mammon. Gloymi ongantíð, táíð Hilmar Jan á einum peppingarmøti fyri Nato, sum fascistavinurin Óli Breckmann skipaði fyri í gongugøtuni fyri fleiri árum síðani,

advokeraði fyri hesum krígsgalna felagsskapi brummandi lagið hjá Bob Dylan, – The times they are a'changing. Tá fór bukkar undan reyvini. Kortini mega vit ikki gloyma, at tað vóru tveir partar í hesum málinum. Vit, sum við áhuga lósu Dagblaðið í sjeyti- og áttatiárunum, vita, at tann kyndarin lempaði av dýru makt, fyri at halda stásinum ímillum politisku útriðurnar við líka. Partarnir treytaðu hvønn annan. Aktión – reaktión megin liggur latent ímillum okkum, bara onkur tímir at brúka hana.

Tað kann ikki vera ósagt, at eg kenni nógv av hesum monnum heilt væl, sum nevndir eru í bókini. Kenni eg teir rætt, kundi ikki ein einasti teirra funnið uppá, at gjørt haltari hønu mein, eitt kettlingadráp er kanska undantakið, tí velji eg at lata ivan koma teimum til góðar, táíð teir vera pumpaðir upp sum harðhjartað militer brótaraross, ið ætlaðu at drepa frá hond, fyri at fáa valdið yvir Føroyum. Sum ein teirra segði, táíð eg spurdi hann: »Jamen, Harraguð, hvønn skuldu vit gjørt av við, her er so lítið at taka av frammanundan, at tað hevði verið nonsens at skotið burturav, bara fyri at fáa valdið yvir ongum.«

Góðan lestur, somikið áhugaverd er bókin, at eg las hana í einum strekki, og tann mest paradoksali tankin við lestrarlok var tann lögna búskaparliga støðan, at í dag er tað í stóran mun tann kinesiski kommunistaflokkurin, ið er stabilisatorurin í heimsbúskapinum, meðan superveldið vestanfyri spakuliga gongur til grundar. Ástøðið hjá Rósu Luxemburg um parasittarnar er kanska røtt. Kapitalisman hevur íborin evni at hevja seg sum fuglurin Fønix úr øskuni aftur, hvørja ferð, og hesaferð bendir okkurt á, at tað verður kinesiski bróðurflokkurin hjá Oyggjaframa, – marx-leninistum, sum bjargar heiminum undan tí heilt stóra skræðlinum. Ikki eftir ástøðini hjá politiska skurðguðinum Mao, men eftir pragmatisku nýskipanarleiðini hjá Deng Xiaoping, sum ikki var í krithúsinum hjá reyðdæmdu politisku samkomulimumum úti á Reyninum fyri 30-40 árum síðani.